

IL-KALENDARJU

GĦAT-TAQSIM TAŻ-ŻMIEN

Meta l-bniedem beda jingabar fuq artijiet tajba fejn jista' jrabbi l-bhejjem, jiżra', iħawwel u jaħžen biex ikollu x'jiekol mita l-uċuħ ma jatux aktar, ħaseb biex jara kif jagħraf sewwa mita jitbiddlu l-iżmna li jimxu wieħed wara l-ieħor, sħana, u bard, xita, u nixfa, żahar u xewk, aħdar u xagħtri. Il-Qamar kien l-ewwel li tã xi ħjel tat-taqsim taż-żmien. Din il-kewkba sabiħa kienet tidher u tgħib binnewba. Kull sebghat ijem titbiddel. Mita l-qamar ikun mimli sewwa, f'sebghat ijem jonqos u jsir felli u f'sebghat ijem oħra jisfa' fix-xejn. Jarga' wara ġimgha jidher bħal xiefer ta' mingel, isir felli sħiħ u wara ġimgha oħra jimla donnu dulliegha biex jarga' jonqos u jintefa.

Fi tmienja u ghoxrin jum il-qamar jagħmel bidla sħiħa. Għall-ewwel, naħseb, li kull tibdila sħiħa tal-qamar kienet tissejjaħ sena; biż-żmien, kien hemm min qassam is-sena f'ħamsa minn dawn ix-xhur u oħrajn qassmuha f'sitta.

Naqraw li xi Patrjarki għaxu mijiet ta' snin; trid tara is-sena tagħhom kemm kienet twila. Matusaleħ, naqraw li għax 969 sena, jekk dan kien iġġodd is-snin, bi 28 jum, jiġi li għax 79 sena; Abram għax 175 sena, bis-sena ta' 5 xhur jiġi li għax 72 sena. Ġakobb għax 147, li jġibu 73 sena jekk is-sena kienet magħduda ta' sitt xhur.

Ħafna mill-Patrjarki kienu ragħajja li biex iżidu fil-merħilat tagħhom kienu sabu jgħammru l-bhejjem kull sitt xhur biex ma jintilefx żmien xejn wara li jferrgħu. B'hekk li mrieħel kienu dejjem jizdiedu mill-aktar fis li jistgħu. It-taqsim tal-iżmna kien aktarx imfassal fuq il-qamar.

Minn għand il-Masrin Mosê tgħallem jimxi fuq it-taqsim tal-iżmna meħud minn fuq il-mixi tax-xemx.

Il-Masr (Egittu) kien minn dejjem art li kull sena tfur bil-għallejjel. Art watja, in-naħa ta' fuq fejn tiġi tmiss mal-baħar gewwieni (Mediterran), imsoqqija minn xmara, (Nil) mill-akbar li ġġor ilma u naqal, għal mijiet ta' mili u qabel ma tferraħ fil-baħar tinfirex, titqassam, tinteraħ bħal imrewħa u tixxerred fuq l-art li f'ħin wieħed tissaqqa u tiddemmel u kull ma jinżara fiha jinbet u jikber taħt il-qilla ta' xemx l-aktar safja li katt ma titgħatta u la bi sħab

u anqas b'hajbur. Nafu li l-Masar kien il-matmura tal-qamh għall-pajjiżi kollha tad-dawran.

Il-ghorrief Masrin li sebbhu u għanew il-Masr b'kull xor-ta ta' bini u ta' hwejjeġ mnaqqxa, misbugħa, maħduma bl-akbar dehen u l-akbar reqqa hasbu mill-ewwel li l-art tagħhom tagħti dak kollu li tista' u għalhekk fittxew li jqassmu is-sena b'reqqa hekk kbira li jkunu jafu mita in-nies għandha tizra u taħsad u tiġbor biex xejn ma jintilef. Tgħallmu wkoll kif timxi x-xmara, mita għandha tonqos u mita tiġi biex tistagħdar u tgħatti l-egħlieqi.

It-taqsim tal-izmna il-Masrin haduh mill-mixi tax-xemx u m'hux minn dak tal-qamar.

Jekk wiehed iġhasses fejn tinzel ix-xemx ma' tul is-sena, jintebaħ illi mat-22 ta' Diċembru ix-xemx tibda tgħib dejjem nitfa iżjed lejn il-lemin, nitfa nitfa, sa ma jasal is-sajf, u mal-21 ta' Ġunju tibda targa' tgħib fix-xefaq qajla qajla lejn ix-xellug sa ma jarga' jasal Diċembru. Mela x-xemx tidher tieqaf fl-inżul tagħha darbtejn fis-sena (*sol-stiziu* bil-Latin) solstizju ta' Diċembru u solstizju ta' Ġunju.

Dan jagħmel li l-iqsar jum jaħbat f'Diċembru u l-itwal f'Ġunju. Fil-21 ta' Marzu il-jum ikun twil daqs il-lejl (*equinozi* bil-latin) u x-xemx tinzel bejn fejn tgħib fis-sajf u fejn toġhdos fix-xitwa.

Mela dat-twaqqif tax-xemx fis-solstizi tas-sajf u tax-xitwa juru it-taqsim tas-sena li il-Masrin irnexxielhom jitgħallmu li biex ix-xemx li titlaq mis-solstizju tas-sajf, tgħaddi għal dak tax-xitwa u targa' tiġi għal tagħha, minn mnejn telqet, trid 365 jum u ftit sigħat. Din tal ffit sigħat fuq it-365 jum giebet taħwid kbir li għadu sejjer sal-lum, għax kull erbgħa snin dawn il-ftit sigħat jagħmlu jum sħiħ.

Biex iqisu b'reqqa kbira it-tul tas-sena u it-taqsim tal-erbgħat izmna, il-Masrin waqqfu bini li jitfa dell li kellu jitqies fil-ħin ta' nofs inhar ta' mita ix-xemx jkun f'nofs id-dawra tagħha. Wara ħafna taħbit, il-ghorrief tagħhom hasbu jwaqqfu bini donnu qartas li semmewh *aħram* u l-Griegi li ġew wara semmewh *piramida*.

Mela l-piramidi tal-Masar m'humiex ħlief arloggi tax-xemx ta' reqqa kbira. Il-qieġħ imrabba ta' l-aħħar piramida fih mat-52 modd u l-erbgħat ixbar jiltaqgħu f'ponta għolja 484 pied minn wiċċ l-art. Kull wiċċ iħares lejn wiehed mill-erbgħat irieħi u għalhekk id-dellijet fl-erbgħat izmna jistgħu jitqiesu bil-heffa u r-reqqa kollha.

L-ewwel tas-sena tal-Masrin kienet tgħodd mita il-lejl ikun daqs in-nhar. Li d-dawra tax-xemx kienet ta' 365 jum, id-dell tal-piramida f'nofs inhar tal-21 ta' Marzu ma kien ikun fiħ xejn, iżda billi għal erba' snin wara xulxin id-dell kienu jsibuh ta' minn pied sa erba' piedi sabu li s-sena kellha 365 jum u sitt sigħat u għalhekk kull erbgħa snin kien irid jżdied jum sħiħ; li il-lum dik is-sena tissejjaħ *Bi-sestili* bil-Latin u *Leap year* bl-Ingliż.

Il-Masrin kienu sabu wkoll li id-dell tal-piramida l-kbira kien jintilef għal kollox kull 128 sena, mita x-xemx tgħaddi sew sew fuq il-meridjana tal-piramida l-kbira.

B'din ir-reqqa ta' qisien tal-iżmna il-Masrin kienu jizirgħu fl-aħjar żmien biex jilħqu jkollhom żewġ għalejjel bil-qies, kollox fuq l-arloġġ biex ma jarraw qatt. U hekk il-biedja għaniethom u ġibdet fuqhom il-għejra tal-ġnus ta' ma' dwarhom.

Nafu li l-Assirja kienet dejjem idejha jikluha biex taħbat għal Masr u l-Abissinja min-naħa t'isfel għajnejha qatt ma qalghathom mill-art fejn jispiċċa n-Nil.

Għalhekk dawk li kellhom il-ħakma tal-Masrin fittxew dejjem iżidu lil nieshom u jzommuhom fil-ġid. Mita ma kienx ikun hemm xogħol fir-raba' kien jinħtieġ li n-nies ma joqogħdux qagħad, għax il-għażż ma fiħx ħajr u jista' igib il-għawġ. Mela n-nies kellha taħdem jiebes u għal żmien twil biex mita jiġi l-waqt ikun hemm min jilqa' l-għedewwa u jħares il-Masr.

Biex joħolqu x-xogħol għal kullhadd dawk tal-ħakma ħasbu li flok plieri jibnu bini kbir biex in-nies ikollha taħdem qawwi u għal żmien twil. Il-qtigh tal-ħaġar, it-tkarkir tiegħu, l-lingara, it-tqegħid tal-piramdi u ta' bini ieħor dam sejjer is-snin il-kbar u l-pajjiż ma kellu qatt taħwid bejn niesu.

Ix-xogħol tal-piramdi ħaġa tal-għageb, ħaġar kbir, maqtuġħ, mirgħuk, mieles bħaż-żġieġ, għal eluf tal-eluf ta' idejn kienu jinħtieġu u mijtjet ta' snin. Tispiċċa waħda taqbad tinbena oħra b'akbar reqqa u b'għerf u għaqal miżjud. Il-bini l-qadim kienu jhallul biex xi Fargħun jew xi wieħed mill-kbarat jindifen fiħ, deni ma kienx isir u min kien igħix biex juri ruħu kien iħossu jitfarrag jaħseb li jiġi midfun taħt biċċa xogħol bħal dik.

Imbierka l-Masrin, li kienu jaħsbu kbir; waqt li l-art tagħhom imfawra bil-ġid, nieshom mimlja bix-xogħol u il-kbarat tagħhom meħdija bil-ġmiel ta' qabarhom. Għorrief il-Masrin ta' dari.